

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-129>

УДК 330.43:519.86

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

INNOVATIVE STRATEGIES FOR FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY MANAGEMENT IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION

Хомюк Наталія Леонідівна

доктор економічних наук,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3277-8840>

Білоус Олександр Леонідович

аспірант,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4445-715X>

Khomiuk Nataliia, Bilous Oleksandr

Lesya Ukrainka Volyn National University

У статті розглянуто інноваційні стратегії управління зовнішньоекономічною діяльністю, що набувають особливого значення в умовах цифрової трансформації, яка суттєво змінює традиційні моделі міжнародного бізнесу. Досліджено ключові аспекти адаптації підприємств до нових викликів глобального ринку, пов'язаних із швидким впровадженням цифрових технологій. Розглянуто функціональні цифрові інструменти, які забезпечують підвищення ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю. Визначено інноваційні підходи до розробки стратегій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємств за рахунок інтеграції цифрових платформ та покращення управління ризиками. Доведено особливу роль цифрової економіки в трансформації міжнародної торгівлі, а також впливу інновацій на формування нових бізнес-моделей. Визначено необхідність розробки стратегічних рішень, які дозволять підприємствам ефективно реагувати на динамічні зміни в глобальному середовищі, забезпечуючи сталий розвиток зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: цифровізація, зовнішньоекономічна діяльність, цифрові інновації, інтеграція цифрових технологій, цифрова трансформація, цифрові бізнес-моделі.

The purpose of the article is to study the impact of digital transformation on the foreign economic activity of enterprises in order to form innovative strategies for its management to ensure the competitiveness of business entities in the global environment. The research methodology is based on a systematic approach that combines theoretical and empirical methods of analysis. Comparative analysis methods were used to study innovative strategies for managing foreign economic activity, economic and statistical methods to assess the impact of digital technologies on its effectiveness, as well as the method of logical generalization to form the final results of the study. Modeling was used to develop recommendations for the implementation of innovative strategies in the context of digital transformation. The article examines innovative strategies for managing foreign economic activity, which are of particular importance in the context of digital transformation, which is significantly changing traditional models of international business. The key aspects of enterprises' adaptation to new challenges of the global market associated with the rapid introduction of digital technologies are investigated. The features of the digital transformation of business processes and the use of digital platforms for the functioning of business forms in international trade are investigated. Functional digital tools are considered that ensure increased efficiency of foreign economic activity management. Innovative approaches to developing strategies aimed at increasing the competitiveness of enterprises through the integration of digital platforms and improving risk management are identified. The special role of the digital economy in the transformation of international trade, as well as the influence of innovations on the formation of new business models, is proven. The need to develop strategic solutions that will allow enterprises to effectively respond to dynamic changes in the global environment, ensuring the sustainable development of foreign economic activity, is identified.

Key words: digitalization, foreign economic activity, digital innovations, integration of digital technologies, digital transformation, digital business models.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств виступає ключовим фактором інтеграції національної економіки України у світову економіку, сприяючи зростанню конкурентоспроможності та розширенню ринків збуту. Однак сучасний етап цифрової трансформації висуває нові виклики перед підприємствами, що вимагають перегляду традиційних підходів до управління зовнішньоекономічною діяльністю. Серед основних проблем варто відзначити швидку динаміку розвитку цифрових технологій, необхідність адаптації бізнес-процесів до цифрових платформ, інтеграція автоматизованих рішень у логістичні та фінансові процеси тощо.

Разом з тим необхідно відзначити, що на міжнародних ринках підприємства часто стикаються з труднощами у впровадженні інноваційних стратегій через брак досвіду, недостатнє фінансування та обмежену інфраструктуру. При цьому неефективне управління даними, відсутність інтеграції цифрових інструментів у бізнес-процеси, а також низький рівень цифрової грамотності персоналу значно ускладнюють трансформацію зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, високий рівень глобальної конкуренції змушує суб'єкти господарювання шукати нові шляхи підвищення ефективності управління на основі зниження витрат та мінімізації ризиків.

Особливого значення в таких умовах набуває питання адаптації до змін у світовій торгівлі, пов'язаних із розвитком електронної комерції, застосуванням блокчейн-технологій для моніторингу ланцюгів поставок, використанням штучного інтелекту для аналізу ринків та прийняття стратегічних рішень. Водночас залишаються відкритими питання інтеграції локальних підприємств у глобальні цифрові мережі та забезпечення їх відповідності міжнародним стандартам.

Таким чином потреба у формуванні інноваційних стратегій, здатних інтегрувати сучасні цифрові технології у процеси зовнішньоекономічної діяльності визначає актуальність дослідження питань впливу цифрової трансформації на діяльність підприємств на міжнародних ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сучасна наукова література активно досліджує вплив цифрової трансформації на управління зовнішньоекономічною діяльністю, формуючи теоретичні основи та практичні підходи до розробки інноваційних стратегій. Зокрема, в роботі Т. Шматковської,

Т. Коробчука, О. Борисюк підкреслюється, що цифрові технології виступають рушієм змін у зовнішньоекономічній діяльності, сприяючи підвищенню ефективності бізнес-процесів та адаптації підприємств до вимог глобального ринку на засадах зниження виробничих витрат [8].

Зазначимо також, що у дослідженнях М. Дзямучи, Ю. Рейкіна значна увага приділяється вивченню ролі цифрових технологій у трансформації традиційних бізнес-моделей. При цьому визначається, що блокчейн забезпечує прозорість і безпеку ланцюгів поставок, а штучний інтелект дозволяє прогнозувати ризики та оптимізувати рішення в реальному часі. Автор стверджує, що цифровізація сприяє автоматизації логістичних процесів та інтеграції електронної комерції в цифрові платформи на основі масштабного використання великих даних для аналізу ринкових трендів [1].

Варто відзначити і роботу О. Урбан, М. Дзямучи, В. Матвіюк, у якій розглядаються більш широкі аспекти управління зовнішньоекономічної діяльності в умовах цифровізації – адаптація бізнес-моделей до цифрових платформ, забезпечення інтеграції автоматизованих рішень і підвищення кваліфікації персоналу. Автор наголошує, що успішна реалізація інноваційних стратегій на зовнішніх ринках вимагає комплексного підходу, який враховує внутрішні особливості підприємства і зовнішні виклики глобального середовища [3].

З іншого боку Ю. О. Чалюк наголошує на необхідності впровадження інноваційних стратегій інтеграції локальних підприємств у глобальні цифрові екосистеми, оцінці ефективності впровадження нових технологій тощо. При цьому визначаються аспекти впливу цифровізації на соціальні аспекти функціонування підприємств та формування їх трудового потенціалу [7].

Отже, наявні наукові напрацювання засвідчують актуальність проблеми впровадження інноваційних стратегій управління зовнішньоекономічною діяльністю у контексті цифрової трансформації. Разом з тим, існує потреба подальших досліджень, орієнтованих на формування дієвих стратегічних підходів розширення активності вітчизняних підприємств на міжнародних ринках.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження впливу цифрової трансформації на зовнішньоекономічну діяльність підприємств з метою формування інноваційних стратегій управління нею для забезпечення

конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в глобальному середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адаптація підприємств до викликів глобального ринку в умовах цифрової трансформації передбачає розвиток цифрових компетенцій працівників, що дозволяє ефективно використовувати сучасні інструменти для оптимізації бізнес-процесів. При цьому підприємства також мають інтегрувати інноваційні рішення, спрямовані на підвищення продуктивності, зниження витрат і забезпечення більшої гнучкості в управлінні. Разом з тим, така адаптація реалізується на основі стратегічної участі суб'єктів господарювання у глобальних економічних процесах шляхом інтеграції у міжнародні ринки, яка можлива завдяки впровадженню цифрових інструментів для спрощення зовнішньоекономічної діяльності. Таким чином, підприємства можуть не лише адаптуватися до нових умов функціонування економічних систем, але й отримують здатність зміцнювати свою конкурентоспроможність у глобальному масштабі.

Функціональні цифрові інструменти, що забезпечують підвищення ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю, базуються на інтеграції сучасних технологій у процеси планування, контролю та аналізу. Їх сутність полягає у забезпеченні швидкого обміну інформацією, автоматизації операційних управлінських завдань та оптимізації бізнес-процесів на основі зменшенні рівня невизначеності. Такі інструменти дозволяють підприємствам підвищити точність і швидкість прийняття управлінських рішень, а також забезпечити умови для глибшого та більш достовірного аналізу ринкових умов.

Принцип роботи таких інструментів базується на обробці великих обсягів даних у режимі реального часу, що дає змогу більш оперативно реагувати на зміни у зовнішньоекономічному середовищі. В практичному аспекті вони інтегрують різноманітні джерела інформації, формуючи комплексний аналіз, який допомагає визначати ефективні стратегії виходу на ринок, оцінювати ризики та прогнозувати можливі сценарії розвитку подій.

Достовірна інформаційна база, здатність оперативно адаптуватися до змін як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі, а також врахування геополітичних та економічних тенденцій є основними чинниками, які дозволяють ефективно зменшувати наслідки кризових ситуацій і забезпечують стабільний розвиток в умовах невизначеності [6].

Однією з ключових особливостей таких інструментів є їх функціональна здатність адаптуватися до умов і потреб підприємства, оскільки вони можуть інтегруватися з існуючими системами управління та налаштовуватися для вирішення конкретних задач зовнішньоекономічної діяльності.

Важливим принципом роботи інструментарію є забезпечення прозорості бізнес-процесів на основі відслідковування усіх етапів операцій у реальному часі, що сприяє виявленню потенційних проблем на ранніх етапах. Відтак, функціональні цифрові інструменти відіграють ключову роль у підвищенні ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю та забезпечуючи підприємства інструментами для адаптації до змін у економічному середовищі. Тому їхній успіх залежить від інтеграції з існуючими бізнес-процесами та можливості масштабування, що дозволяє підприємствам зберігати конкурентоспроможність в динамічних умовах ринку (рис. 1).

Як бачимо, використання сучасного цифрового інструментарію значно підвищує ефективність формування планів стратегічного розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, оскільки автоматизація аналізу даних забезпечує швидке та точне прогнозування ринкових тенденцій, що дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані рішення. З іншого боку, інтеграція інструментів управління ризиками мінімізує вплив невизначеності в глобальному середовищі, що дозволяє оптимізувати ресурси та підвищувати довгострокову конкурентоспроможність.

Інноваційні підходи до розробки стратегій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємств, базуються на інтеграції цифрових платформ і вдосконаленні управління ризиками. Загальна їх сутність полягає в створенні адаптивних та гнучких систем управління, які здатні швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі та враховувати складність глобальних ринків. Такі підходи спираються на активне використання даних та автоматизацію бізнес-процесів. Тому принцип формування інноваційних стратегій полягає у комплексному поєднанні технологічних можливостей із стратегічними цілями підприємства. При цьому цифрові платформи стають основою для формування інтегрованих систем, які об'єднують ключові бізнес-процеси підприємства. Особливу увагу в даному аспекті приділяють забезпеченню швидкого доступу до аналітичної інформації, яка формує базу для розробки стратегій.

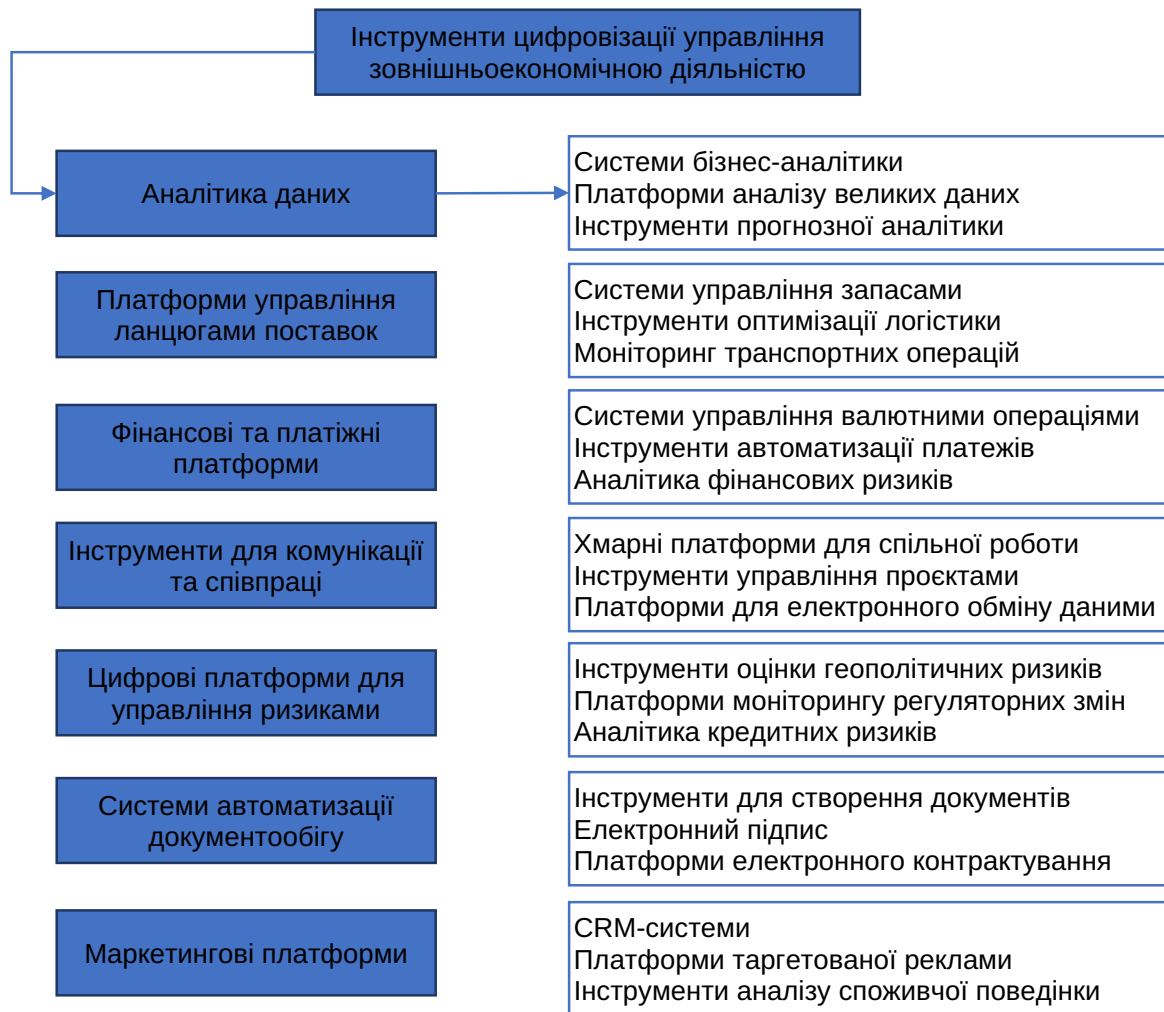

Рис. 1. Функціональні цифрові інструменти управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств

Джерело: побудовано авторами

Вважаємо, що стратегічні комунікації відіграють ключову роль для підприємств, що прагнуть успішно працювати на міжнародному ринку. Вони сприяють формуванню позитивного іміджу, допомагають долати культурні відмінності, підтримують репутацію та зміцнюють довіру з боку клієнтів і партнерів. Завдяки сучасним технологіям значно розширюються можливості для ефективного впровадження комунікаційних стратегій, що дозволяють підприємствам оперативно та точно реагувати на виклики глобального середовища [5].

Основними засадами успішного управління експортоорієнтованими підприємствами в умовах постійних змін і невизначеності є адаптивність, здатність до інновацій, стратегічне планування та ефективно управління ризиками [4].

Щодо управління ризиками, то інноваційний підхід передбачає не лише їх ідентифі-

кацію, а й активне моделювання можливих сценаріїв розвитку подій, що дає змогу підприємствам мінімізувати вплив невизначеностей та будувати стратегії, що враховують потенційні загрози та можливості. Такий підхід створює умови для підвищення операційної ефективності та довгострокового розвитку. Саме тому ключовим питанням є ефективна інтеграція цих стратегій у корпоративну культуру підприємств, де інновації розглядаються не як одноразове рішення, а як постійний процес адаптації до нестабільних умов зовнішньоекономічної діяльності (рис. 2).

Як бачимо, цифрова економіка відіграє ключову роль у трансформації міжнародної торгівлі, змінюючи традиційні бізнес-моделі та сприяючи глобалізації економічних процесів. Вона змінює роль учасників торгових відносин, забезпечуючи прозорість операцій і

Рис. 2. Інноваційні підходи до розробки стратегій зовнішньоекономічної діяльності, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємств

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

скорочуючи транзакційні витрати. При цьому цифрові технології, на яких базуються підходи підвищення конкурентоспроможності, дозволяють ефективніше інтегрувати локальні підприємства в глобальні ланцюги поставок, забезпечуючи доступ до інструментів прогнозування, які підвищують точність планування та управління. При цьому інновації безпосередньо впливають на формування нових бізнес-моделей, орієнтованих на гнучкість, адаптацію та клієнтоцентричність, що змінює підходи до створення нової вартості, зосереджуючи увагу на індивідуальних потребах клієнтів і довгострокових партнерських відносинах. Наслідком цього є стимулювання зростання конкурентоспроможності підприємств, що відкриває для них нові перспективи на міжнародній арені.

Висновки. Таким чином, приходимо до висновку, що інноваційні стратегії управління зовнішньоекономічною діяльністю в умовах цифрової трансформації є важливим елемен-

том забезпечення конкурентоспроможності підприємств на глобальному ринку. Ефективна адаптація до сучасних умов потребує інтеграції передових цифрових рішень та системного підходу до управління бізнес-процесами. При цьому особливу увагу слід приділити не лише технологічним аспектам, але й організаційним змінам, які включають оновлення управлінських підходів, розвиток цифрових компетенцій персоналу та формування умов для довгострокової гнучкості управлінського контуру підприємств.

Загалом, ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах цифровізації залежить від їхньої здатності використовувати її функціональні переваги та інтегрувати інноваційні рішення у внутрішню систему управління. Усе це вимагає стратегічного підходу, який би забезпечив поєднання довгострокового планування бізнес-процесів з оперативною адаптацією до викликів сучасного глобального середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дзямулич М. І., Рейкін Ю. Ю. Цифровізація бізнес-середовища транскордонних регіонів України та Польщі в рамках євроінтеграції. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 5 (14). С. 248–252.
2. Міністерство цифрової трансформації України : веб-сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua> (дата звернення: 25.11.2024).
3. Урбан О. А., Дзямулич М. І., Матвіюк В. В. Теоретичні засади розвитку ІТ-послуг в умовах глобалізації. *Економічні науки. Серія: «Економічна теорія та економічна історія»*. 2019. № 16(64). С. 137–144.
4. Хомюк Н., Білоус О., Левандовський В. Концептуальні засади менеджменту експортоорієнтованих підприємств в умовах змін та невизначеності. *Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Summer Debates: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Internet Conference, August 1–2, 2024*. FOP Marenichenko V. V., Dnipro, Ukraine, 2024. P. 300–301.
5. Хомюк Н. Л. Роль стратегічних комунікацій у зміцненні позицій підприємств на міжнародних ринках: виклики, інструменти та перспективи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин і регіональних досліджень: матеріали IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Луцьк, 1 листопада 2024 р.) / укладачі: С. Кулик, О. Борисюк. Луцьк, Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024. С. 131–133.*
6. Хомюк Н. Л., Романюк А. Теоретичні засади антикризового управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 4 (36). С. 120–127.
7. Чалюк Ю. О. PEST-аналіз причин міграції населення України до країн Євросоюзу. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 49. С. 61–67.
8. Шматковська Т. О., Коробчук Т. І., Борисюк О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в системі обліково-аналітичного забезпечення щодо моделювання бізнес-процесів. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-68>

REFERENCES:

1. Dziamulych, M. I., & Reikin, Yu. Yu. (2024). Tsyfrovizatsiia biznes-seredovyshcha transkordonnykh rehioniv Ukrainy ta Polishchi v ramkakh evrointehratsii [Digitalization of the business environment of cross-border regions of Ukraine and Poland within the framework of European integration]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 5(14), pp. 248–252 (in Ukrainian).
2. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Available at: <https://thedigital.gov.ua> (accessed November 25, 2024).
3. Urban, O. A., Dziamulych, M. I., Matviiuk, V. V. (2019). Teoretychni zasady rozvytku IT-poslug v umovakh globalizatsii [Theoretical foundations of the development of IT services in the context of globalization]. *Ekonomichni nauky. Seria: «Ekonomichna teoria ta ekonomichna istoria»*, vol. 16(64), pp. 137–144 (in Ukrainian).
4. Khomiuk N., Bilous O., Levandovskyi V. (2024). Kontseptualni zasady menedzhmentu eksportoorientovanykh pidpriemstv v umovakh zmin ta nevyznachenosti [Conceptual Foundations of Management for Export-Oriented Enterprises in Conditions of Change and Uncertainty]. *Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Summer Debates: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Internet Conference, August 1–2, 2024*. FOP Marenichenko V. V., Dnipro, Ukraine, 2024. pp. 300–301. (in Ukrainian).
5. Khomiuk N. L. (2024). Rol stratehichnykh komunikatsii u zmitsnenni pozytsii pidpriemstv na mizhnarodnykh rynkakh: vyklyky, instrumenty ta perspektyvy [The role of strategic communications in strengthening enterprises' positions in international markets: challenges, tools, and prospects]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn i rehionalnykh doslidzhen: materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii* Lutsk, 1 lystopada 2024 r.). Lutsk: Volynskiy natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky, pp. 131–133. (in Ukrainian).
6. Khomiuk N. L., Romaniuk A. (2023). Teoretychni zasady antykrizovoho upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstv [Theoretical principles of anti-crisis management of foreign economic activities of enterprises]. *Ekonomichnyi chasopys Volynskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 4 (36), pp. 120–127. (in Ukrainian)
7. Chaliuk, Yu. O. (2020). PEST-analiz prychnyn mihratsii naselennia Ukrainy do krain Evrosoiuzu [PEST-analysis of the reasons for migration of the population of Ukraine to the European Union]. *Infrastruktura rynku*, vol. 49, pp. 61–67 (in Ukrainian).
8. Shmatkovska, T. O., Korobchuk, T. I., & Borysiuk, O. V. (2023). Suchasni informatsiino-komunikatsiini tekhnologii v systemi oblikovo-analitychnoho zabezpechennia shchodo modeliuвання biznes-protseviv [Modern information and communication technologies in the system of accounting and analytical support for modeling business processes]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-68> (in Ukrainian).